

โครงสร้าง พฤติกรรมและผลการดำเนินงานของบริษัทส่งออกข้าวของประเทศไทย

นาย อติศักดิ์ พรหมบุญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2546

ISBN 974-17-5466-3

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

STRUCTURE, BEHAVIOUR, AND PERFORMANCE
OF THAI RICE EXPORTERS

Mr. ADISAK PROMBUN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Master of Economics in Economics

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2003

ISBN 974-17-5466-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์

โครงสร้าง พฤติกรรมและผลการดำเนินงานของบริษัทส่งออกข้าวของ
ประเทศไทย

โดย

นาย อติศักดิ์ พรหมบุญ

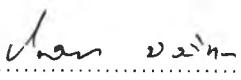
สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์

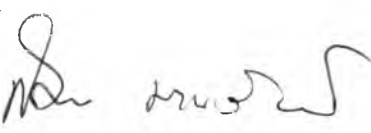
อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นवलน้อย ตีร์รัตน์

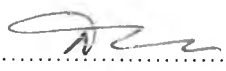
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. โสติดิทร มัลลิกะมาส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมภพ มานะรังสรรค์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นवलน้อย ตีร์รัตน์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สามารถ เจียสกุล)

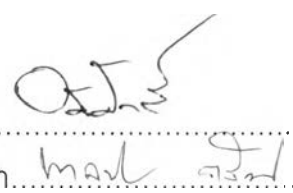

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยรัตน์ เขี่ยมกุลวัฒน์)

นาย อติศักดิ์ พรหมบุญ : โครงสร้าง พฤติกรรมและผลการดำเนินงานของบริษัทส่งออกข้าว
ของประเทศไทย. (STRUCTURE, BEHAVIOUR, AND PERFORMANCE OF THAI RICE
EXPORTERS) อ. ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นवलน้อย ตีร์รัตน์, จำนวนหน้า 180
หน้า. ISBN 974-17-5466-3.

ปัจจุบันประเทศไทยมีปริมาณการส่งออกข้าวสารในแต่ละปีมีค่าสูงถึงประมาณร้อยละ 40
ของปริมาณผลผลิตข้าวสารทั้งประเทศ ราคาส่งออกจึงส่งผลกระทบต่อราคาภายในประเทศอย่างมี
นัยสำคัญ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง
ตลาดข้าวระดับส่งออก (2) ศึกษาถึงพฤติกรรมการกำหนดราคาและวิเคราะห์การส่งผ่านราคาที่ไม่
สมมาตร (3) ศึกษาถึงผลการดำเนินงานของบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทยด้วยการวัดอำนาจเหนือ
ตลาด โดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลทุติยภูมิ ระหว่างปี พ.ศ. 2541 – พ.ศ. 2546

จากผลการศึกษาพบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2527-2531 กลุ่มบริษัทผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สุด 4
อันดับแรกครองส่วนแบ่งการตลาดเฉลี่ยร้อยละ 37.6 ของปริมาณข้าวส่งออกทั้งหมดและเพิ่มขึ้นจาก
เดิมเป็นเฉลี่ยร้อยละ 45.8 ของปริมาณข้าวส่งออกทั้งหมดในช่วงปี พ.ศ. 2541-2546 โครงสร้าง
ตลาดข้าวส่งออกจึงมีการกระจุกเพิ่มมากขึ้น โดยมีอุปสรรคทางกฎหมายในการเข้าสู่ตลาดต่ำ แต่มี
อุปสรรคทางเศรษฐกิจในการเข้าสู่ตลาดสูง ในส่วนของพฤติกรรมตลาดพบว่า พ่อค้าคนกลาง หรือ
หยง นับเป็นกลไกสำคัญในการส่งผ่านราคาจากราคาข้าวส่งออกไปยังราคาข้าวขายส่ง
ภายในประเทศ โดยมีการส่งผ่านราคาที่ไม่สมมาตรกันทางบวก (ความเร็ว) ส่งผลให้ผู้ส่งออกข้าว
สามารถทำกำไรจากการส่งผ่านราคาที่ไม่สมมาตรได้ในระยะสั้น สำหรับการศึกษาผลการดำเนินงาน
ด้วยการวัดอำนาจเหนือตลาดชี้ให้เห็นว่ากลุ่มธุรกิจผู้ส่งข้าวออกต่างประเทศมิได้มีอำนาจเหนือตลาด
สูงอย่างที่เคยเชื่อกัน เนื่องจากกลุ่มธุรกิจผู้ส่งข้าวออกต่างประเทศสามารถกำหนดราคาขายให้สูง
กว่าต้นทุนหน่วยสุดท้ายได้ประมาณร้อยละ 15.89 เท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับในกรณีตลาดผูกขาด
สมบูรณ์

สาขาวิชา.....เศรษฐศาสตร์.....ลายมือชื่อนิสิต.....
ปีการศึกษา.....2546.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4385593229 : MAJOR ECONOMICS

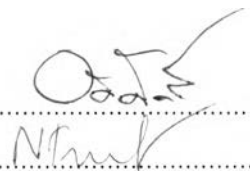
KEY WORD: THAI RICE EXPORTERS / ASYMMETRIC PRICE TRANSMISSION / MARKET POWER

ADISAK PROMBUN: STRUCTURE, BEHAVIOUR, AND PERFORMANCE OF THAI RICE EXPORTERS. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. NUALNOI TREERAT, Ph.D., 180 pp. ISBN 974-17-5466-3

Currently, Thailand exports rice about 40 percent of total production. Export price can affect on wholesale price significantly. The objectives of this study are (1) to analyse changes in market structure of Thai rice exporters; (2) to investigate market behaviour in price determination and to examine asymmetric price transmission; and (3) to discuss market performance of Thai rice exporters by measuring market power. The study covers the period of 1998 to 2003.

According to the results, the group of 4 biggest Thai rice exporters, ranking by export quantity of rice, had market share about 37.6% during 1984-1988 and increased to 45.8 % during 1998-2003. Thus the market structure had higher concentration. Moreover, the results showed that legal barrier to entry the market was low while economic barrier was high. The study also investigated behaviour in price determination. The results revealed that "Yoong" was important mechanism of price transmission from export rice price to wholesale rice price. This indicated that there was asymmetric price transmission (speed). Therefore, Thai rice exporters can take profit in the short-run. Finally, the study showed that the market power of Thai rice exporters was lower than what has believed in the past since they could set price over marginal cost only 15.89 % comparing with monopoly case.

Field of study.....Economics.....Student's signature
Academic year2003.....Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยความอนุเคราะห์เป็นอย่างดีจาก คณาจารย์หลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นवलน้อย ตีร์รัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาสละเวลาเพื่อให้คำแนะนำ ตรวจสอบ ตลอดจนติดตามความก้าวหน้าของการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด นอกจากนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สมภพ มานะรังสรรค์ ประธานกรรมการ, รองศาสตราจารย์ สามารถ เจียสกุล, และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยรัตน์ เขียมกุลวัฒน์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ผู้เขียนขอขอบคุณความเชื่อเพื่อสนับสนุนข้อมูลของ เจ้าหน้าที่กรมการค้าภายใน และเจ้าหน้าที่กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของสมาคมผู้ส่งออกต่างประเทศ และเพื่อน ๆ นิสิตปริญญาโทมหาบัณฑิตคณะเศรษฐศาสตร์ที่คอยแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จได้ด้วย

ท้ายที่สุดผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา พี่ชายและเพื่อนที่ได้คอยให้กำลังใจตลอดระยะเวลาการศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ ความตั้งใจอย่างยิ่งของผู้เขียนคือ การศึกษาโครงสร้าง พฤติกรรม และผลการดำเนินงานของบริษัทส่งออกข้าวของประเทศไทย โดยเฉพาะในหัวข้อการวิเคราะห์การส่งผ่านราคาที่ไม่สมมาตร และ การวัดอำนาจเหนือตลาดนี้จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการกำหนดนโยบายคุ้มครองผู้บริโภคและป้องกันการผูกขาด รวมทั้งเพื่อการอ้างอิงของผู้ที่ประสงค์จะศึกษาในเรื่องของการวิเคราะห์การส่งผ่านราคาที่ไม่สมมาตรและการวัดอำนาจเหนือตลาดในประเทศไทยต่อไป

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ

บทที่

1. บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
2. แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมปริทัศน์.....	5
แนวคิดทฤษฎี.....	5
2.1 ทฤษฎีโครงสร้าง พฤติกรรมและผลการดำเนินงาน.....	5
2.2 การส่งผ่านราคาที่ไม่สมมาตร.....	12
2.3 ทฤษฎีโครงสร้างอุตสาหกรรมสมัยใหม่.....	19
วรรณกรรมปริทัศน์.....	26
2.4 ระบบและโครงสร้างการส่งออกข้าว.....	26
2.5 การศึกษาความสัมพันธ์ของระดับราคาข้าวในตลาดระดับต่างๆ.....	29
2.6 การศึกษาการส่งผ่านราคาข้าวที่ไม่สมมาตร.....	33
3. วิธีการศึกษา.....	36
3.1 โครงสร้างตลาด.....	36
3.2 พฤติกรรมตลาด.....	38
3.2.1 การทดสอบคุณสมบัติ Stationary.....	39
3.2.2 การทดสอบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพในระยะยาว.....	45
3.2.3 การทดสอบการส่งผ่านราคาที่ไม่สมมาตรกัน.....	47
3.3 ผลการดำเนินงาน.....	49

	หน้า
4. ผลการศึกษา.....	52
4.1 โครงสร้างตลาด.....	52
4.1.1 โครงสร้างตลาดข้าวของโลก.....	52
4.1.2 วิธีการตลาดข้าว.....	54
4.1.3 บทบาทของกลุ่มต่างๆที่มีต่อการส่งออกข้าว.....	58
4.1.4 โครงสร้างตลาดการส่งออกข้าวของไทย.....	61
4.2 พฤติกรรมตลาด.....	71
4.2.1 นโยบายของรัฐบาลที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมตลาด.....	71
4.2.2 พฤติกรรมการกำหนดราคา.....	75
4.2.3 การทดสอบการส่งผ่านราคาที่ไม่สมมาตร.....	79
4.3 ผลการดำเนินงาน.....	102
5. สรุปและข้อเสนอแนะ.....	104
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	104
5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	108
5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในครั้งต่อไป.....	111
รายการอ้างอิง.....	115
ภาคผนวก.....	120
ภาคผนวก ก ผลการทดสอบ Unit Root ด้วยวิธี ADF Test.....	120
ภาคผนวก ข ผลการทดสอบ Cointegration โดยวิธี Engle-Granger.....	133
ภาคผนวก ค ผลการวิเคราะห์การส่งผ่านราคาที่ไม่สมมาตร.....	139
ภาคผนวก ง ผลการวิเคราะห์อำนาจเหนือตลาด.....	144
ภาคผนวก จ แบบจำลอง Geometric Lag Model.....	149
ภาคผนวก ฉ ราคาข้าวส่งออก 100 % ชั้น 2 รายเดือน.....	152
ภาคผนวก ช ข้อมูลราคาและปริมาณข้าวที่ใช้ในการศึกษา.....	154
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	180

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 การกะประมาณส่วนเหลือมราคา-ต้นทุน (Price Cost Margin).....	22
4.1 ลำดับกลุ่มผู้ส่งออกข้าวที่ส่งข้าวออกมากที่สุด 10 อันดับแรกเฉลี่ย พ.ศ.2527-2531...	64
4.2 ลำดับกลุ่มผู้ส่งออกข้าวที่ส่งข้าวออกมากที่สุด 10 อันดับแรกเฉลี่ย พ.ศ.2541-2546...	64
4.3 ร้อยละของปริมาณส่งข้าวออกของผู้ส่งออกข้าว 10 อันดับแรกปี พ.ศ.2535-2540.....	65
4.4 ร้อยละของปริมาณส่งข้าวออกของผู้ส่งออกข้าว 10 อันดับแรกปี พ.ศ.2541-2546.....	67
4.5 ผลการทดสอบ ADF Test at level.....	85
4.6 ผลการทดสอบ ADF Test at 1 st Difference.....	89
4.7 ผลการทดสอบ Cointegration ด้วยวิธี ADF Test at Level.....	93

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1a การส่งผ่านราคาที่ไม่สมมาตรทางบวก.....	13
2.1b การส่งผ่านราคาที่ไม่สมมาตรทางลบ.....	13
2.2a การส่งผ่านราคาที่ไม่สมมาตร (ขนาด).....	14
2.2b การส่งผ่านราคาที่ไม่สมมาตร (ความเร็ว).....	14
2.3 อำนาจเหนือตลาด.....	21
4.1 สัดส่วนการผลิตข้าวของโลก ปี พ.ศ. 2546.....	53
4.2 สัดส่วนการส่งออกข้าวของประเทศผู้ส่งออกสำคัญ ปี พ.ศ. 2546.....	53
4.3 วิธีการตลาดข้าว.....	57
4.4 ขั้นตอนการทดสอบ Unit Root.....	80
4.5 การเคลื่อนไหวของราคาส่งออกข้าวหอมมะลิ 100 % ชั้น 2 ปี พ.ศ. 2541-2546.....	82
4.6 การเคลื่อนไหวของราคาขายส่งข้าวหอมมะลิ 100 % ชั้น 2 ปี พ.ศ. 2541-2546.....	82
4.7 การเคลื่อนไหวของราคาส่งออกข้าวสารเจ้าชนิด 100 % ชั้น 2 ปี พ.ศ. 2541-2546.....	83
4.8 การเคลื่อนไหวของราคาขายส่งข้าวสารเจ้าชนิด 100 % ชั้น 2 ปี พ.ศ. 2541-2546.....	83
4.9 การเคลื่อนไหวของราคาส่งออกข้าวสารเจ้าชนิด 25 % เลิศ ปี พ.ศ. 2541-2546.....	84
4.10 การเคลื่อนไหวของราคาขายส่งข้าวสารเจ้าชนิด 25 % เลิศ ปี พ.ศ. 2541-2546.....	84
4.11 ผลต่างลำดับที่ 1 ของราคาส่งออกข้าวหอมมะลิ 100 % ชั้น 2 ปี พ.ศ. 2541-2546.....	86
4.12 ผลต่างลำดับที่ 1 ของราคาขายส่งข้าวหอมมะลิ 100 % ชั้น 2 ปี พ.ศ. 2541-2546.....	86
4.13 ผลต่างลำดับที่ 1 ของราคาส่งออกข้าวขาว 100 % ชั้น 2 ปี พ.ศ. 2541-2546.....	87
4.14 ผลต่างลำดับที่ 1 ของราคาขายส่งข้าวขาว 100% ชั้น 2 ปี พ.ศ. 2541-2546.....	87
4.15 ผลต่างลำดับที่ 1 ของราคาส่งออกข้าวสารเจ้าชนิด 25 % เลิศ ปี พ.ศ. 2541-2546.....	88
4.16 ผลต่างลำดับที่ 1 ของราคาขายส่งข้าวสารเจ้าชนิด 25 % เลิศ ปี พ.ศ. 2541-2546.....	88
4.17 ตัวบ่งชี้ของสมการถดถอยซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคาส่งออกข้าวหอมมะลิ 100 % ชั้น 2 และราคาขายส่งข้าวหอมมะลิ 100 % ชั้น 2.....	91
4.18 ตัวบ่งชี้ของสมการถดถอยซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคาส่งออกข้าวขาว 100 % ชั้น 2 และราคาขายส่งข้าวขาว 100 % ชั้น 2.....	92
4.19 ตัวบ่งชี้ของสมการถดถอยซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคาส่งออกข้าวขาว 25 % เลิศ และราคาขายส่งข้าวขาว 25 % เลิศ.....	92